

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	9
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	11
ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ	21

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τό πρόσωπο τοῦ Δ' αἰώνα	29
α. Ἐξοδος ἀπό τίς κατακόμβες	29
β. Ἐναγκαλισμός τῆς Ἐκκλησίας ἀπό τό κράτος	30
γ. Συγκλονιστικές θεολογικές κρίσεις καί θεμελιώδης θεολογία	32
δ. Ὁ κόσμος τῆς φιλοσοφίας	35
ε. Ὁ Μοναχισμός	36
στ. Αἰώνας τῶν Συνόδων. Οἱ Σύνοδοι	38
ζ. Πέρα τῆς ἀλληγορικῆς καί τῆς ἱστορικογραμματικῆς μεθόδου: ἐρμηνευτική θεολογία	39
η. Τά μεγάλα θεολογικά κέντρα	42
θ. Οἱ συγγραφεῖς κατὰ γεωγραφικές περιοχές	43
ι. Εἶδη τῆς ἐκκλησιαστικῆς γραμματείας	46

ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΑΙΩΝΑΣ

1. Ἡσύχιος Ἀλεξανδρέας (περί τό 300)	53
2. Μαρτύρια καί Πρακτικά: Φήλικος, Ἀγάπης..., Δασίου, Εὐ- πλου, Ἰουλίου, Κρισπίνης καί Εἰρηναίου	54
3. Βικτωρίνος Πεταβίου (+ 304)	56
4. Σύνοδος/Συλλογή Iliberis (Ἑλβίρας) Ἰσπανίας (περί τό 306)	58
5. Φιλέας Θμουέως (+ 307)	59
6. Πάμφιλος (+ 309) Γενική θεώρηση 61 — Βίος 61 — Ἔργα 62	61
7. Πιέριος Ἀλεξανδρέας	63
8. Πέτρος Ἀλεξανδρείας (300-311) Γενικά 64 — Ἔργα 64 — Βιβλιογραφία 66	64
9. Μεθόδιος (Ὀλύμπου) (311/2;) Γενικά 67 — Ὁ ποιητής 68 — Ἡ ταυτότητα τοῦ Μεθοδίου 69 Ἔργα 69 — Βιβλιογραφία 72	67
10. Πορφύριος (233-301/5)	73

	Γενική θεώρηση 73 — Βίος 74 — Έργα 74 — Βιβλιογραφία 75	
11.	Λουκιανός (+312)	76
	Γενικά 76 — Βιβλιογραφία 78	
12.	Άρνόβιος (De Sicca)	78
13.	Σύνοδοι Άγκύρας (314), Καισαρείας καί Νεοκαισαρείας (314/319)	80
14.	Σύνοδος Αγίης (Άρελάτης) (314)	82
15.	Κανονιστικές Συλλογές (άρχες Δ' αϊ.)	83
	A. Αί Διαταγαί αϊ διά Κλήμεντος — Κανόνες ἐκκλησιαστικοί τῶν ἁγίων ἀποστόλων 83 — B. «Έπιτομή» τοῦ Η' βιβλίου τῶν «Διαταγῶν τῶν Ἀποστόλων»: Διδασκαλία τῶν ἁγ. ἀποστόλων περὶ χαρισμάτων· Διατάξεις τῶν ἁγ. ἀποστόλων περὶ χειροτονιῶν διὰ Ἰππολύτου· Παύλου διατάξεις περὶ κανόνων ἐκκλησιαστικῶν· Πέτρου καί Παύλου διατάξεις· Περί εὐταξίας διδασκαλία πάντων τῶν ἁγ. ἀποστόλων 84	
16.	Μελετίου: Διαθήκη τεσσαράκοντα μαρτύρων	84
17.	Άνώνυμα	85
	A. «Άδαμάντιος» 85 — B. Περί παρθενίας 86 — Γ. <i>Prophetiae ex omnibus libris collectae</i> 86	
18.	Μαρτύρια: Κόνωνος καί Fructuosus	87
19.	(Reticius): <i>Laudes Domini</i> (316/324)	87
20.	Σύνοδος Άντιοχείας (τέλος 324 ἢ ἀρχές 325)	88
21.	Σύνοδος Νικαίας (325)	90
	Εἰσαγωγή 90 — Κείμενα 91	
22.	Λακτάντιος (+325)	96
	Γενική θεώρηση 96 — Βίος 97 — Έργα 97 — Βιβλιογραφία 99	
23.	Άλέξανδρος Άλεξανδρείας (313-328)	100
	Γενικά 100 — Πρώτη ἀντίδραση στὸν ἀρειανισμό 101 — Πρώτη θεμελιωμένη ἀπάντηση στὸν Ἄρειο 102 — Έργα 104 — Κόλουθος 105 — Ἱερακάς 106 — Βιβλιογραφία 106	
24.	Σύνοδος Άντιοχείας (326/30)	107
25.	Juvenus (330)	107
26.	Aithallah (Άειθαλᾶς) Ἑδέσσης	108
27.	«Itinerarium» Bordeaux — Ἱεροσόλυμα (333)	109
28.	Εὐστάθιος Άντιοχείας (+331/7)	110
	Γενική θεώρηση 110 — Βίος 111 — Έργα 112 — Βιβλιογραφία 113	
29.	Άρειος (+335)	114
	Γενική θεώρηση 114 — Βίος 116 — Έργα 117 — Ἄθανάσιος Ἄναζάρβου 118 — Παυλῖνος Τύρου 118 — Βιβλιογραφία 119	
30.	Σύνοδοι Τύρου καί Ἱεροσολύμων (335)	119
31.	Σύνοδος Άλεξανδρείας (338)	120
32.	Εὐσέβιος Καισαρείας (+339 περίπου)	121
	ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ: 121 — Χρονογραφική ἀπολογητική 121 — Ἱστοριογραμματική ἐξήγηση ἑνός ὠριγενιστῆ 123 — Ὁ Υἱός	

«μέσος»: οὔτε κυρίως Θεός οὔτε σύνηθες κτίσμα 123 — Ἡ διαμόρφωση τοῦ καισαροπαπισμοῦ 124 — ΒΙΟΣ 125 — ΕΡΓΑ 127 — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 134	
33. Σύνοδος Γάγγρας (περίπου 340/2)	137
34. Σύνοδοι Ἀντιοχείας (341) καὶ Ρώμης (341)	138
35. Ἀστέριος ὁ Σοφιστής (341/2)	141
Γενικά 141 — Ἔργα 144 — Βιβλιογραφία 146	
36. Εὐσέβιος Νικομηδείας (+ 342)	146
Γενικά 146 — Ἔργα 147 — Θεόγνις Νικαίας 147 — Βιβλιογραφία 148	
37. Σύνοδοι Σαρδικῆς καὶ Φιλιππουπόλεως (343)	148
Κείμενα ἀνατολικῶν 150 — Κείμενα δυτικῶν 150 — Βιβλιογραφία 151	
38. Σύνοδος Ἀντιοχείας (344)	151
39. Ἀφραάτ(ης) (+ λίγο μετὰ τὸ 345)	152
Ἰάκωβος Νισίβεως (+ 338) 154 — Βιβλιογραφία 154	
40. Παχώμιος (+ 346)	155
ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ: Εἰσαγωγή 155 — Προϋποθέσεις τῆς «κοινωνίας» 156 — Τὸ πνεῦμα τῆς «κοινωνίας» 157 — Δομὴ καὶ ὀργάνωση τῆς «κοινωνίας» 158 — ΒΙΟΣ 159 — ΕΡΓΑ 160 — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 162	
41. Σύνοδοι Ἱεροσολύμων (346) καὶ Μιλάνου (347)	163
42. Ἡγεμόνιος	164
43. Σύνοδος Καρθαγένης (348)	165
44. Firmicus Maternus (350)	166
Γενικά 166 — Ἔργα 167 — Βιβλιογραφία 167	
45. Ὕμνοι λειτουργικοί	168
46. Λειτουργία τοῦ «Ἀποστόλου Μάρκου»	173
47. Ἀνώνυμα	174
Α. Δύο ἀρειανικαὶ ὁμιλίες εἰς τὴν Δευτέραν τοῦ Πάσχα 174 —	
Β. Βίος Ἀβερκίου Ἱεραπόλεως 175 — Γ. Psalmus responsorius 175 — Δ. Περὶ τοῦ Διαβόλου 176	
48. Σύνοδος Σιρμίου (351)	176
49. Ἰούλιος Α' Ρώμης (337-352)	177
50. Χρονογράφος ἔτους 354: Depositio episcoporum καὶ Depositio martyrum	178
51. Θεόδωρος Ἡρακλείας (Θράκης) (+ 355)	179
52. Δονάτος (+ 355)	180
Γενικά 180	
53. Δονατιστῶν Συλλογὴ/Acta	182
54. Ἀντώνιος ὁ Μέγας (+ 356)	183
ΓΕΝΙΚΑ. Ἐναρξὴ καὶ καθιέρωση τοῦ ἀναχωρητικοῦ μοναχισμοῦ 183 — Τὸ πρόβλημα τοῦ «Βίου» 184 — Τὸ πρότυπο τοῦ ἀναχωρητῆ 185 — ΒΙΟΣ 187 — ΕΡΓΑ 189 — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 190	
55. Σύνοδος Σιρμίου (357)	191

56. Ὡσιος Κορδούης (+ 357/8)	192
Γενικά 192 — Ἔργα 194 — Βιβλιογραφία 195	
57. Εὐσέβιος Ἐμέσης (+ περί τό 359)	195
Γενική θεώρηση 195 — Βίος 196 — Ἔργα 197 — Βιβλιογραφία 198	
58. Σύνοδοι Ἀγκύρας (358) καί Σιρμίου (359)	199
59. Σύνοδοι Rimini (359), Σελευκείας (359), Κωνσταντινουπόλεως (360) καί Παρισίων (360)	200
60. Ποτάμιος Λισσαβάνας (Odyssoropensis) (+ περί τό 360)	203
61. Μαρτυρολόγιον (Συριακόν)	204
62. Proba: Cento	207
63. Γεώργιος Λαοδικείας (+ 361) — Βασίλειος Ἀγκύρας (+ 364)	208
Γενική θεώρηση 208 — Γεώργιος Λαοδικείας 213 — Βασίλειος Ἀγκύρας 214 — Βιβλιογραφία 216	
64. Σεραπίων Θμουέως (+ λίγο μετά τό 362)	217
Γενικά 217 — Ἔργα 220 — Βιβλιογραφία 221	
65. Σύνοδοι Ἀλεξανδρείας (362 καί 363) καί Ἀντιοχείας (363)	222
66. Marius Victorinus (+ λίγο μετά τό 363)	223
Γενικά 223 — Ἡ νέα ἐποχή του 223 — Τριαδολογία (φιλοσοφική) 225 — Ἔργα 227 — Βιβλιογραφία 229	
67. Τίτος Βόστρων (+ λίγο μετά τό 364)	230
Γενικά 230 — Ἔργα 231 — Βιβλιογραφία 231	
68. Ἀκάκιος Καισαρείας (+ 365/6)	232
Γενικά 232 — Ἔργα 233 — Βιβλιογραφία 234	
69. Ἀέτιος ὁ Σοφιστής (300-366)	234
Γενική θεώρηση 234 — Βίος 237 — Ἔργα 237 — Βιβλιογραφία 238	
70. Λιβέριος Ρώμης (352-366)	238
71. Γερμίνιος Σιρμίου — Οὐρσάκιος — Οὐάλης (+ 366/7)	240
72. Ἰλάριος Poitiers (Πικταβίου) (+ 367)	241
ΓΕΝΙΚΑ 241 — Νέα ἐποχή καί σπουδή στήν ἐξορία 243 — Τριαδολογία 244 — Ἑρμηνευτική, μοναχισμός, ὕμνωδια (360-367) 246 — ΕΡΓΑ 248 — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 250	
73. Θεόδωρος Ταβεννησιώτης (+ 368)	252
Γενικά 252 — Ἔργα 253 — Ὁ μοναχός Καρούρ καί ἡ «προφητεία» του 253 — Βιβλιογραφία 254	
74. Εὐδόξιος Κωνσταντινουπόλεως (+ 370)	254
75. Εὐσέβιος Vercelli (Βρεκέλλων) (+ 370)	256
Γενικά 256 — Ἔργα 257 — Βιβλιογραφία 257	
76. Lucifer Cagliari (Καλάρεως) (+ 370/1)	258
Γενικά 258 — Ἔργα 259 — Βιβλιογραφία 260	
77. Σύνοδος Ρώμης (371)	260
78. Ζήνων Βερόνας (Ἰταλίας) (+ περί τό 372)	261
Γενικά 261 — Ἔργα 262 — Βιβλιογραφία 262	
79. Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας (+ 373)	263

- ΓΕΝΙΚΑ 263 — Ἡ κρίση τῆς ἐποχῆς 264 — ΤΟ ΑΝΥΠΟΣΤΑΤΟ ΚΑΚΟ ΚΑΙ Η ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΗ: α. Ὁ ἄνθρωπος «γένεον εἰς τό ὄραν τόν Θεόν» 266 — β. Ἐπιστροφή τοῦ ἀνθρώπου στό μῆ ὄν, στό μηδέν (πτώση) 266 — γ. Ὁ Λόγος «ἐνηνθρώπησεν ἵνα ἡμεῖς θεοποιηθῶμεν» 268 — Η ΚΑΚΟΔΟΣΙΑ ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ ΚΑΙ «Η ΦΥΣΕΙ ΓΕΝΝΗΣΙΣ» ΤΟΥ ΥΙΟΥ: α. Ὁ Ἄρειος εἰσάγει τήν ἀρχή τοῦ χρόνου στήν ζωή τῆς ἁγίας Τριάδας 269 — β. Φύσει γέννησις — φύσει Υἱός 270 — γ. Ἡ φυσική γέννηση τοῦ Υἱοῦ προηγείται τῆς θείας βουλήσεως 272 — δ. Τό ὁμοούσιον 274 — ε. Διάκριση ἀληθείας καί ὀρολογίας 276 — ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΑ ΣΩΤΗΡΙΟΛΟΓΙΚΗ: α. Σύναψη Θεοῦ καί ἀνθρώπου 277 — β. Ἔπρεπε νά πεθάνει ὁ θάνατος. Ἀφαρτοποίηση τοῦ σώματος 278 — γ. Τό θεολογεῖν 279 — δ. Οἱ χριστολογικές δυσκολίες τῶν ἀρειανῶν 281 — ε. «Ὁ Λόγος σάρξ ἐγένετο» χωρίς νά μεταβάλλει τήν θεία φύση του 282 — στ. Ἡ γένεση τοῦ ἀνθρώπου στόν Λόγο κατά τήν ἐνανθρώπηση 284 — ζ. Στόν Λόγο ἐνώνεται ὁλόκληρος ὁ ἄνθρωπος. Ἀπάντηση στόν πρῶμο ἀπολιναρισμό 285 — η. Τά ἰδιώματα τῆς θείας καί τῆς ἀνθρώπινης φύσεως διασώζονται 287 — θ. Ἡ προκοπή τοῦ Ἰησοῦ καί ἡ προσκύνηση τοῦ Κυρίου 288 — ΠΝΕΥΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΣΩΤΗΡΙΟΛΟΓΙΚΗ: α. Μετέχουμε τοῦ Θεοῦ διά τοῦ ἁγ. Πνεύματος 289 — β. Ἡ τελεία Τριάδα 290 — γ. Τό Πνεῦμα ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ 290 — δ. Ἡ ὑπόσταση ταυτίζεται μέ τήν οὐσία. Ἀλλά ὅσοι τήν διακρίνουν δέν εἶναι ἀναγκαστικά αἱρετικοί 292 — ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ 293 — ΒΑΣΙΛΕΑΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ: α. Τό πρόβλημα 297 — β. Θεολογική θεώρηση 297 — γ. Ρεαλιστική τακτική ἐναντι τοῦ βασιλέα 299 — ΒΙΟΣ 300 — ΕΡΓΑ: Γενικά 308 — Εἰδικά 310 — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 323
80. Ἐφραίμ ὁ Σύρος (306-373) 327
ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ 327 — Ἐρμηνευτής, ἀσκητής καί διδάσκαλος 328 — Ἡ ποίησή του 329 — Ἡ σχέση του μέ τήν ἑλληνική ἐκκλησιαστική ποίηση 331 — Ὁ «Ἕλληνας» Ἐφραίμ 332 — ΒΙΟΣ 333 — ΕΡΓΑ: Γενικά 334 — I. Ἔργα στήν συριακή 336 — II. Μεταφράσεις 339 — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 343
81. Μάρκελλος Ἀγκύρας (+ περίπου 374) 346
Γενικά 346 — Εὐγένιος ὁ Διάκονος: Ὑπέρβαση τοῦ μαρκελλιανισμοῦ 350 — Ἔργα Μαρκέλλου 350 — Ἔργο Εὐγενίου 351 — Βιβλιογραφία 352
82. Σίνδος Valence (Valentinum) (374) 352
83. Σίνδος Ἰκονίου (376) 353
84. Ἀωνύμου: Carmen contra paganos 354
85. Σίνδος Ρώμης (378) 354
86. Βασίλειος Καισαρείας (+ τελευταῖες ἡμέρες τοῦ 378) 355
ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ: Εἰσαγωγή 355 — Ἡ ἐποχή καί τά προβλήματα τῆς 357 — Ἡ δόμηση τῆς ἀλήθειας 358 — Ἡ θεολογία τοῦ κάλλου 360 — Ἡ δόμηση τοῦ μοναχικοῦ βίου — τροφοδοσία

- τῶν μοναχῶν 361 — Συμβολή στήν ἀνάπτυξη τοῦ λειτουργικοῦ βίου 363 — Ὁ Βασίλειος ἐκκινᾷ ὡς ὁμοουσιανός 364 — Τά ὀνόματα (χαρακτηρισμοί) τοῦ Θεοῦ ἐπινοοῦνται ἀπό τόν ἄνθρωπο 365 — Τά ὀνόματα δηλώνουν τίς ιδιότητες καί ὄχι τήν οὐσία τοῦ Θεοῦ 366 — Οἱ θεῖες ἐνέργειες ὡς πηγή τῶν ὀνομάτων καί τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ 369 — Τί γνωρίζουμε ἀπό τόν Θεό. Διάκριση οὐσίας καί ἐνεργειῶν 371 — Διάκριση τῆς μιᾶς οὐσίας καί τῶν τριῶν ὑποστάσεων 373 — Τό «κοινόν» καί τό «ἴδιον» 374 — Τό ἅγιο Πνεῦμα εἶναι «συνδοξαζόμενον» 376 — Μέρημα γιά τήν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν 377 — Προϋποθέτει «πρωτεῖο ἐξουσίας» τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης; 379 — Προϋποθέσει τῆς θεολογίας καί θεοπτία 381 — Διαδικασία — «μέθοδος» τῆς θεολογίας. Αὔξηση καί ὄχι βελτίωση τῆς ἐμπειρίας τῆς ἀλήθειας 383 — Ἠθική τοῦ κοινωνικοῦ βίου 386 — ΒΙΟΣ 389 — ΕΡΓΑ 394 — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 402
87. Εὐστάθιος Σεβαστείας (+ 378/9) 408
88. Ψευδοκλημέντια 409
Γενικά 409 — Ἔργα 410 — Βιβλιογραφία 411
89. «Ἱστορία τοῦ Ἀθανασίου» (Historia acerphala) 412
90. Μακαριανικά ἔργα 413
ΕΙΣΑΓΩΓΗ 413 — Τό πρόβλημα τῶν μακαριανικῶν ἔργων 414 — Ποίος εἶναι ὁ συντάκτης αὐτός; 414 — Ἡ σχέση τῶν μακαριανικῶν ἔργων μέ τοὺς μεσσαλιανούς 415 — Ἡ σχέση τῶν κειμένων τῶν τεσσάρων ἑλληνικῶν συλλογῶν 418 — Τό μοναστικό καί ἐκκλησιαστικό πλαίσιο 418 — Καρδιά καί ψυχή: κοινωνικά καί τοῦ Πνεύματος 420 — Καρδιά καί ψυχή: κοινωνικά καί τοῦ σατανᾶ καί τοῦ Πνεύματος 422 — Πρὸς τήν ἐλευθερία τοῦ Πνεύματος 423 — Μετουσία, κοινωνία καί ἀνάκραση μέ τήν ἐνυπόστατη χάρις τοῦ ἁγ. Πνεύματος «ἐν αἰσθήσει καί πληροφορία» 425 — Ἀδιάλειπτη προσευχή: εὐφροσύνη, φωτισμός, ἔλλαμψη 427 — Εἰρήνη ἐσωτερική 428 — Ἄρρητο φῶς καί φωτισμός 429 — ΕΡΓΑ 432 — Εὐπρέπιος Πάλτου 433 — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 434
91. Ἰουλιανός ὁ Νεοαρειανός 436
α. Ὑπόμνημα εἰς Ἰώβ 437 — β. Διαταγαί τῶν ἁγίων ἀποστόλων διά Κλήμεντος 438 — γ. Ἀποστολικοὶ Κανόνες 85 440 — δ. Ἐκτενεῖς Ἐπιστολαί τοῦ ψευδο-Ἰγνατίου 441
92. Πέτρος Β' Ἀλεξανδρείας (+ 373-380) 442
Γενικά 442 — Λούκιος 443
93. Σύνοδος Saragossa (Caesaraugusta, Ἰσπανίας) (380) 443
94. Ἀωνύμου: Βίος Εὐσεβίου Σαμοσάτων 444
95. Μελέτιος Ἀντιοχείας (+ 381) 445
Γενικά 445 — Ἔργα 447 — Βιβλιογραφία 447
96. Ἀμμων Ἀντινόης (;) 448
97. Σύνοδος Κωνσταντινουπόλεως (381 καί 382) 449
Εἰσαγωγή 449 — Κείμενα 450 — Βιβλιογραφία 455

98. Σύνοδοι Ἀκυληίας (381) καὶ Ρώμης (382) 456
99. Ulfila ἐπίσκοπος Γότθων (+ 383). Ἀδξέντιος Δοροστόλου.
Παλλάδιος Ratiaria 458
Γενικά 458 — Βιβλιογραφία 461
100. Ambrosiaster (μεταξὺ 363/384) 462
Γενικά 462 — Ἔργα 464 — Ἰσαάκ ὁ ἐξ Ἑβραίων 465 — Βιβλιο-
γραφία 465
101. Ἐγερία (Αἰθερία): Ὀδοιπορικόν 466
Γενικά 466 — Βιβλιογραφία 467
102. Δάμασος Ρώμης (366-384) 468
Γενικά 468 — Ἔργα 471 — Βιβλιογραφία 472
103. Πρισκιλλιανός (+ 385). Πρισκιλλιανισταὶ καὶ ἀντιπρισκιλλι-
ανισταὶ 473
Γενικά 473 — Ἔργα 475 — Πρισκιλλιανισταὶ 476 — Ἀντιπρι-
σκιλλιανισταὶ 476 — Βιβλιογραφία 477
104. Φαυστῖνος (380/5) 478
105. Τιμόθεος Α' Ἀλεξανδρείας (381-385) 479
106. Ὠρσίσιος Ταβεννησιώτης (+ λίγο μετὰ τὸ 386) 480
Γενικά 480 — Ἔργα 481 — Βιβλιογραφία 482
107. Κύριλλος Ἱεροσολύμων (+ 387) 482
ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ 482 — Ἡ στάση τοῦ Κυρίλλου στὸ θεολογικὸ
πρόβλημα τῆς ἐποχῆς 483 — Ἡ σχέση τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πα-
τέρα 484 — Τὸ ἅγιον Πνεῦμα 485 — Τὸ κατηχητικὸ ἔργο 485 —
Ἡ τέλεση τῶν Μυστηρίων 486 — Μυστηριακὸς ρεαλισμὸς 488
— ΒΙΟΣ 490 — ΕΡΓΑ 491 — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 493
108. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος (+ 390) 495
ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ: Προϋποθέσεις τῆς θεολογίας τοῦ 496 — Ἡ θε-
ολογικὴ θεοπτία τοῦ «ἀρίστου θεολόγου» 497 — Τὰ στάδια φα-
νερώσεως τῆς θείας ἀλήθειας 500 — Ἡ ἐνέργεια τοῦ ἁγ.
Πνεύματος πρὶν ἀπὸ τὴν Πεντηκοστή 500 — Ἡ ἀναζήτηση «ἀ-
ποθέτου κάλλους» ὡς τελικὴ ἐρμηνευτικὴ 502 — Ἡ σχέση τῶν
θείων προσώπων καὶ ἡ θεότητα τοῦ ἁγίου Πνεύματος 503 — Ὁ
τρόπος ὑπάρξεως τῶν θείων προσώπων 504 — Κεφαλὴ τῆς Ἐκ-
κλησίας 506 — Οἱ δύο φύσεις τοῦ Κυρίου. «Τὸ ἀπρόσληπτον ἀ-
θεράπευτον» 506 — Διακεκριμένες ὑποστάσεις — ἐνωμένες
φύσεις 510 — Ὁ ποιητὴς 512 — ΒΙΟΣ 516 — ΕΡΓΑ 519 — ΒΙΒΛΙΟ-
ΓΡΑΦΙΑ 525
109. Ἀπολινάριος Λαοδικείας (+ περίπου 390) 530
ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ. Εἰσαγωγή 530 — Προσποιεῖται τὸν ὁπαδὸ τῆς
Νίκαιας καὶ τοῦ Ἀθανασίου 531 — Ὁ Χριστὸς ἔχει μία φύση,
διότι ἡ σὰρκα δὲν ἔχει ὑπόσταση· αὐτὴ ὑπάρχει μόνο στὸν νοῦ
533 — Μειωμένο σωτηριολογικὸ ἐνδιαφέρον 535 — Ἀγνοεῖ τοὺς
Καππαδόκες καὶ ὀδηγεῖ στὸν μονοφυσιτισμὸ, ἀπὸ τὸν ὁποῖο καὶ
διαφέρει 536 — ΒΙΟΣ 538 — ΕΡΓΑ 541 — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 546
110. Ἀπολιναρισταὶ 547

- Ἐπώνυμοι (Τιμόθεος — Βιτάλιος — Ἰόβιος — Πολέμων — Εὐνόμιος — Ἰουλιανός — Οὐαλεντίνος) 547 — Ἀνώνυμα 549 549
111. Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος (+ 390) 551
Γενικά 549 — Βιβλιογραφία 551
112. Σύνοδος Καρθαγένης (390) 552
113. Σίβυλλαι 553
114. Φιλάστριος Βρεσκίας (+ 390/1) 554
115. Πακιανός Βαρκελώνης (+ 380/392) 554
Γενικά 554 — Βιβλιογραφία 555
116. Διόδωρος Ταρσοῦ (+ 392) 556
ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ. Φιλοσοφικοθεολογικές μελέτες 556 — Θεμελιώνει τὴν ἀντιοχειανὴ ἐρμηνευτικὴ χάριν τῆς ἠθικῆς 557 — Χριστολογία: οἱ δύο υἱοὶ καὶ ἡ ἐνοίκηση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ στὸν υἱὸ τῆς Μαρίας 559 — Ἡ θέση τοῦ Διοδώρου στὴν Ἐκκλησία 561 — ΒΙΟΣ 562 — ἜΡΓΑ 563 — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 565
117. <Ἀντιοχειανὴ Σχολή> 566
ΓΕΝΙΚΑ 566 — Θεολογικές τάσεις 567 — Ἐρμηνευτικές τάσεις 568 — Ἡ ἐρμηνευτικὴ τῶν παραδοσιακῶν Ἀντιοχέων 570 — Ἡθικολογία καὶ θεολογία 572 — Συνεχιστές τῶν καππαδοκῶν 573 — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 574
118. Τυκόσιος (+ λίγο μετὰ τὸ 392). Παρμενιανός (+ 391) 575
Γενικά 575 — Ἔργα 576 — Βιβλιογραφία 577
119. Σύνοδος Καισαρείας Παλαιστίνης (393) 578
120. Σύνοδος Κωνσταντινουπόλεως (394) 579
121. Εὐνόμιος Κυζίκου (+ 392/5) 585
Γενικὴ θεώρηση 579 — Τὸ σύστημα 580 — Βίος 583 — Ἔργα 583 — Βιβλιογραφία 584
122. Phoebadius Agen (+ 393 ἢ λίγο μετὰ) 586
Γενικά 585 — Βιβλιογραφία 586
123. Σύνοδος Ἰππῶνος (393) 587
124. Μακάριος Ἀλεξανδρέας (+ 393/4) 588
Γενικά 587 — Βιβλιογραφία 588
125. Εὐθάλιος Διάκονος (β' ἡμισυ Δ' αἰ.) 588
Γενικά 588 — Βιβλιογραφία 590
126. Γρηγόριος Νύσσης (+ 394) 590
ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ: Εἰσαγωγικά 590 — Τὸ πνευματικὸ κλίμα 593 — Ἐκλεκτικὴ χρῆσις τῆς φιλοσοφίας 594 — Διαδικασία καὶ ὀρολογία 595 — Τὸ εἶναι (ὄχι ἡ φύσις) τοῦ Θεοῦ μόνη δυνατότητα ἀναφορᾶς στὸν Θεὸ 597 — Ὁ τρόπος ὑπάρξεως τῶν θείων προσώπων 598 — Ἡ ἐκπόρευσις τοῦ ἁγ. Πνεύματος 599 — Οἱ (ἄκτιστες) ἐνέργειαι καὶ τὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ 600 — Ἀνάκρασις καὶ ἀσύγχυτη ἔνωσις τῶν δύο φύσεων στὸν Χριστὸ 601 — Ὁ ἄνθρωπος μεθόριος 604 — Τὸ κακὸ ὡς ἀλλοτρίωσις ἀπὸ τὴν ζωὴ 606 — Ἀπὸ τὸ βλέπειν στό (κατ-) ἔχειν τὸν Θεὸ 607 — Ἀνάκρασις ὡς θέωσις 609 — Ἡ ψυχὴ ὡς εἰκόνα τοῦ Θεοῦ γίνεται κάτοπτρον

- του Θεοῦ 610 — Ἑρωτική ὀρολογία καὶ αὔξηση μετοχῆς στοῦ θεοῦ 611 — Ἡ ἀναγωγικὴ ἔρμηνεῖα 612 — Ἀναστοιχείωση καὶ ἐνότητα τῶν πάντων 613 — ΒΙΟΣ 615 — ΕΡΓΑ 616 — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 628
127. Αὐσόνιος (+ περὶ τὸ 393/4) 633
Γενικά 633 — Βιβλιογραφία 634
128. Σωφρόνιος 635
129. Εὐάγριος «Ἀντιοχείας» (+ περίπου 393/5) 636
130. Ἀμφιλόχιος Ἰκονίου (+ 396/400) 637
Γενικά 637 — Ἔργα 639 — Βιβλιογραφία 641
131. «Ἡ κατ' Αἴγυπτον τῶν μοναχῶν ἱστορία» (394/395) 642
132. Νεκτάριος Κωνσταντινουπόλεως (381-397) 643
133. Ἀμβρόσιος Μιλάνου (Μεδιολάνων) (373/4-397) 644
ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ: Εἰσαγωγή 644 — Τὸ κλίμα τῆς ἐποχῆς καὶ ἡ προετοιμασία τοῦ Ἀμβροσίου 645 — Ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ ἀρειανισμοῦ 646 — Θεολογία κατηχητικὴ 647 — Θεολογικά του ἔργα 648 — Ἑρμηνεῖα οἰκοδομητικὴ 650 — Συμβολὴ στὸν λειτουργικὸ βίο 651 — Ἐκκλησία καὶ αὐτοκράτορας 652 — Πρωτεῖο «ὁμολογίας» τοῦ Πέτρου 652 — ΒΙΟΣ 653 — ΕΡΓΑ 654 — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 663
134. Δίδυμος ὁ Τυφλὸς (313;-398) 666
ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ: Εἰσαγωγή 666 — Ἡ ἔρμηνεῖα του 668 — Ἡ «ἰδεατὴ» Ἐκκλησία καὶ οἱ θεωρητικοί 669 — Στοιχειώδης τριαδολογία καὶ πνευματολογία 670 — Ἡ ἐκπόρευση τοῦ ἁγ. Πνεύματος 671 — Τὸ Πνεῦμα συνεχίζει τὸ διδακτικὸ - ἀποκαλυπτικὸ ἔργο τοῦ Κυρίου 673 — Μεταφυσικὲς ἀποκλίσεις 673 — Τρισύνθετος ἄνθρωπος 674 — Προϋπαρξὴ καὶ ἐνσωμάτωση τῆς ψυχῆς 675 — ΕΡΓΑ 676 — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 681
135. Σύνοδοι Nîmes (Nemausense) (396) καὶ Τουρίνου (Taurinense) (398) 682
136. Σύνοδοι Καρθαγένης (397, 397, 399) 683
137. Σιρίκιος Ρώμης (384-399) 684
138. Ὀπτάτος Μιλέβης (+ 392/400) 685
Γενικά 685 — Ἔργα 687 — Βιβλιογραφία 688
139. Γελάσιος Καισαρείας (+ 396/400). Εὐζώιος 688
140. Κυριλλωνᾶς 690
141. Εὐάγριος Ποντικός (345-399) 690
ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ 690 — Πρῶτος καταγραφεὴς τῆς κοινῆς πείρας τῶν ἀσκητῶν 691 — Εἰσηγητὴς τῶν «κεφαλαίων» 692 — Τὸ σύστημά του 693 — Καταδίκη τοῦ Εὐαγρίου 696 — Ἡ ἐπιβίωση 696 — ΒΙΟΣ 697 — ΕΡΓΑ 698 — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 704
142. Endelechius 705
143. Νεμέσιος Ἑμέσης (+ περὶ τὸ 400) 706
Γενικὴ θεώρηση 706 — Ἡ μέθοδος 707 — Τὸ περιεχόμενον 707 — Ἔργο 709 — Βιβλιογραφία 709
144. Σύνοδος (Συλλογὴ) Λαοδικείας (τέλος Δ' αἰ.) 710

145. Φαῦστος ὁ Βυζάντιος	711
146. Πράξεις (Acta) ἑδεσσηνῶν μαρτύρων	712
147. Μαρκιανός μοναχός (τέλος Δ' αἰ.)	713
148. Ἀμμωνῶς	714
149. Γρηγόριος Ἐλβίρας (Eliberis)	716
Γενικά 716 — Ἔργα 718 — Βιβλιογραφία 719	
150. Ἐπιφάνιος (310/20-402) Σαλαμίνας Κύπρου	720
Γενική θεώρηση 720 — Βίος 723 — Ἔργα 726 — Βιβλιογραφία 730	
151. Ἀνώνυμων λατίνων ἔργα (τέλος Δ' αἰ.)	731
Ἀρειανικά ἐξηγητικά: Opus imperfectum in Matthaeum — Tractatus in Lucae Evangelium — Anonymus in Job 731 — Ἀρειανικά διδακτικά: Sermo arrianorum — Fragmenta arriana 733	
— Πρακτικά: Collatio Alexandri et Dindimi — Postulationes III de reconciliandis peccatoribus — Sortes Sangallenses 734	
152. Ψευδεπίγραφα	734
153. Ἀπόκρυφα	736
ΠΙΝΑΚΑΣ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ	739